

ZNANSTVENI DOPRINOS GLOTODIDAKTIČKIM ISTRAŽIVANJIMA HRVATSKOGA JEZIKA

Marijana Bašić, Sanja Baričević: *Ini jezik hrvatski.*

Zadar: Sveučilište u Zadru. 2024. ISBN: 978-953-331-480-S

UDK: 811.163.42*243

DOI: 10.15291/csi.4816

U znanstvenoj i stručnoj literaturi zasada je neznatan broj djela koja se bave inojezičnim hrvatskim, a potrebe za takvim priručnicima sve su veće i uvjetovane raznim globalizacijskim i migracijskim procesima koji su učestali posljednjih 4–5 godina. Stoga su teorijski i praktični glotodidaktički prilozi koji se bave obradom hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika jako korisni. Autorice u predgovoru priručniku tumače da su za pisanje priručnika bile „potaknute brojnim upitima sadašnjih i bivših studenata koji poučavaju inojezične govornike hrvatskomu jeziku” (str. 9).

Najprije valja spomenuti da su se sustavna glotodidaktička istraživanja hrvatskoga jezika počela razvijati tek posljednjih godina. Napominjemo da je poslijediplomski doktorski studij glotodidaktike, koji se bavi hrvatskim kao inim jezikom, utemeljen tek nedavno.¹

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, otvaranjem različitih programa studentske mobilnosti te, s druge strane, novijim promjenama u Hrvatskoj i drugim europskim zemljama, sve više studenata i učenika u osnovnim i srednjim školama treba ovladati hrvatskim kao inim jezikom (napominjem da je među njima i znatan broj mojih sugrađana – Ukrajinaca²). Stoga su porasle potrebe za nastavnim i metodičkim materijalima i teorijskim i znanstveno utemeljenim istraživanjima na području glotodidaktike hrvatskoga jezika.

¹ Vidi na mrežnoj stranici FF u Zagrebu: <https://omp.ffzg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/183/306/13652?inline=1> (14. 2. 2025.).

² Na ove novije radove namijenjene Ukrajinacima koji proučavaju hrvatski jezik obratile su pozornost autorice priručnika: *Hrvatsko-ukrajinski piktogrami za djecu i nastavnike*. 2022. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2830/905079> (4. 3. 2025.). *Hrvatsko-ukrajinski rječnik za djecu*. 2022. Zadar: Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA i Predstavništvo Europske komisije u Republici Hrvatskoj. URL: http://europedirectzadar.hr/modules/mod_flippingbook/assets/samples/hr-uk-rjecnik.pdf (5. 3. 2025.).

Ini jezik hrvatski priručnik je koji odabirom tema i njihovom obradom upravo odgovara tim potrebama. U priručniku su navedena teorijska istraživanja i njihova praktična primjena te je zbog toga vrlo prikladan za nastavnike koji poučavaju hrvatski kao ini jezik i studente na kolegijima posvećenim hrvatskom kao inom jeziku.

Autorice ukazuju na jednu važnu činjenicu o kojoj je prije nekoliko godina pisala Zrinka Jelaska, a koja danas ima odlučujuću ulogu: udžbenik za učenje inojezičnoga hrvatskoga trebao bi jezičnim sadržajem i kompetencijama koje razvija, ali i strategijama učenja odgovarati potrebama korisnika, što se odnosi na samoga učenika, ali i na program poučavanja. To znači da bi trebao poticati najprikladniji jezični razvoj svakog učenika. Kao što je već bilo istaknuto, udžbenici bi trebali sadržavati građu koju je potrebno naučiti na određenome stupnju, a koja je u skladu s njegovim stupnjem jezičnoga razvoja. Drugim riječima, učitelji bi trebali poučavati samo ono što je prikladno za određeni stupanj (Jelaska 2008: 235, vidi o tome i u našem radu Vasiljeva 2022: 385–394).

Priručnik je racionalno metodološki osmišljen. Eklektički pristup primijenjen u ovom priručniku u potpunosti odgovara temama koje se u njemu obrađuju. U prvome poglavlju naslovljenom „Zakonski i programski okviri poučavanja neizvornih govornika hrvatskomu jeziku i kulturi” dan je uvid u dubinu takva načina poučavanja (nastava hrvatskoga jezika za neizvorne govornike, pripremna nastava hrvatskoga jezika za učenike osnovnih i srednjih škola koji ne znaju ili nedovoljno znaju hrvatski jezik, pripremna nastava za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom, poučavanje prema ZEROJ-u, nastava hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj i internetsko učenje hrvatskoga jezika za potomke hrvatskih iseljenika te hrvatska nastava u inozemstvu). Naglasak je na tome da „ovladavanje jezikom i upoznavanje kulture može biti uspješnije u okruženju u kojemu se govori jezik kojim se želi ovladati” (str. 32). Sve to studentima omogućavaju programi mobilnosti (European Region Action Scheme for the Mobility of University Students – Erasmus, Central European Exchange Programme for University Studies – CEEPUS).

Drugo poglavlje, „Udžbenici i priručnici za proučavanje hrvatskoga jezika i hrvatske kulture”, donosi pregled udžbenika i priručnika za poučavanje hrvatskoga jezika i hrvatske kulture što daje vrlo koristan uvid u ostale mrežne i tiskane izvore za poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika. Poglavlje 2.2.3. posvećeno je udžbenicima inojezičnoga hrvatskoga namijenjenim odraslima, a prilagođeni su različitim razinama učenja jezika.

U trećem poglavlju, „Vrednovanje udžbenika i nastavnih materijala”, predstavljene su rezultati analize i vanjske i unutarnje procjene odabranih udžbenika. Autorice ističu važnu ulogu udžbenika pri proučavanju inoga jezika, smatraju da je važno pri

njihovu odabiru voditi računa ne samo o „kvaliteti već i o ciljnoj skupini” (str. 30). Poboljšanje kvalitete veoma je važno za izvođenje nastave.

Četvrto poglavlje, „Razredni diskurs”, donosi primjer razrednoga diskursa i tumači različite uloge sudionika, nastavnika i učenika, u razrednome okruženju – ulogu nastavnika kao prenositelja obavijesti i znanja, voditelja igre te vrednovatelja, oblike govornoga međudjelovanja te odnos prema jezičnim odstupanjima. Poglavlju je priložen prijepis petnaestominutnoga zvučnog zapisa razrednoga govora na satu inojezičnoga hrvatskoga.

Od velikog su značaja, po našem mišljenju, zadnja tri poglavlja priručnika. Peto poglavlje pod naslovom „Koncept nacionalnoga identiteta u udžbenicima hrvatske nastave u inozemstvu” sadrži raščlambu sastavnica nacionalnoga identiteta (etničke, geografsko-teritorijalne, povijesno-političke, kulturne, jezične i vjerske). Koncept nacije i nacionalnoga identiteta razlikuje se u udžbenicima hrvatske nastave u inozemstvu i u onim namijenjenima poučavanju inojezičnoga hrvatskoga u heterogenim skupinama na tečajevima i na sveučilištima. Jasno se ističe važnost nacionalnoga identiteta predviđena Kurikulumom hrvatske nastave u inozemstvu kao nastave s razlogom te onih u ostalim inojezičnim udžbenicima u kojima je riječ o brendiranju nacionalnih baštinskih (kulturnih, geografskih i povijesnih) posebnosti. Analiza koju autorice navode u objavljenim udžbenicima pokazuje da „[s]vaki udžbenik donosi podatke koji se odnose na administrativno uređenje, broj stanovnika, najduže rijeke, najviše planine, geografski položaj” (str. 123), kao i na građu vezanu „za hrvatska narječja i hrvatski nacionalni identitet” (str. 124), povijesno-politički identitet, znamenitosti, gastronomiju itd. (str. 124–126).

Šesto poglavlje bavi se tekstovnom sastavnicom udžbenika. Određuje se njezina jezična složenost – leksička gustoća i raznolikost te sintaktička složenost. Dan je uvid u najčešće natuknice u priručnicima koje mogu poslužiti kao primjer koliko i koje riječi treba usvojiti na početnim razinama ovladavanja inojezičnim hrvatskim. Takav pristup daje određene smjernice u odabiru tekstova koji se mogu primijeniti u nastavi na početnim razinama učenja.

Sedmo poglavlje, „Tekst u nastavi inojezičnoga hrvatskoga”, bavi se kulturom u inojezičnom diskursu. Dan je pregled istraživanja i pristupa obradi kulturoloških sadržaja. Različitost pristupa u pojedinim poglavljima primjerena je temama koje se obrađuju. Poglavlje 7.2., „Kultura i inojezični hrvatski”, između ostaloga ističe razvoj međukulturne kompetencije u nastavi inojezičnoga hrvatskoga (str. 155), a razmatra se i pitanje jezičnih varijeteta u njegovoj nastavi (poglavlje 7.6.4., str. 172–173). Poglavlje 7.6.6. posvećeno je analizi kvalitete života, terminu koji je sada aktualan u humanističkim znanostima. Prikladno su navedeni podatci istraživanja Instituta druš-

tvenih znanosti „Ivo Pilar” koji omogućuju učenicima / studentima usporedbu kvalitete života u njihovoj vlastitoj kulturi, omogućuju kritičko promatranje polazne i ciljne kulture i oni tako stječu međukulturne kompetencije (str. 177–180).

Sadržaj priručnika *Ini jezik hrvatski* temeljen je na prikladnoj i relevantnoj literaturi navedenoj na kraju knjige, a popis je koristan budućim istraživačima glotodidaktike koji se bave hrvatskim kao inim jezikom ne samo na praktičnoj već i na teorijskoj razini. Nakon popisa literature slijedi i registar imena koji upoznaje čitatelje s istraživačima čije su izvore autorice koristile u svome radu.

Visokoškolski priručnik *Ini jezik hrvatski* namijenjen je prvenstveno nastavnicima koji poučavaju i studentima kroatističkih studija koji će u budućnosti poučavati inojezične govornike hrvatskomu jeziku u Hrvatskoj, ali će sigurno biti od koristi kroatistima, profesorima i studentima-magistrima te doktorandima u inozemstvu, svi-ma koji predaju hrvatski jezik na inozemnim sveučilištima.

BIBLIOGRAFIJA

- DOKTORSKI STUDIJ NA FILOZOFSKOM FAKULTETU. URL: <https://omp.ffzg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/183/306/13652?inline=1> (14. 2. 2025.).
- HRVATSKO-UKRAJINSKI PIKTOGRAMI ZA DJECU I NASTAVNIKE. 2022. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2830/905079> (4. 3. 2025.).
- HRVATSKO-UKRAJINSKI RJEČNIK ZA DJECU. 2022. Zadar: Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA i Predstavništvo Europske komisije u Republici Hrvatskoj. URL: http://europedirect-zadar.hr/modules/mod_flippingbook/assets/samples/hruk-rijecnik.pdf (5. 3. 2025.).
- JELASKA, Zrinka. 2008. „Udžbenici inojezičnoga hrvatskoga”. *Croatian Studies Review* 5(1): 221–238.
- VASILJEVA, Ljudmila. 2022. „Komunikacijska usmjerenost udžbenika i rječnika za p(r)oučavanje hrvatskoga jezika kao stranoga”. *Riječi o riječi i Riječi. Zbornik u znak zahvalnosti Zrinki Jelaska*. Ur. I. Marković, I. Nazalević Čučević i I. M. Gligorić. Zagreb: Disput: 385–394.

Ljudmila Vasiljeva